

TV 15: Žebrák – Chrást – Holešice – Voltýřov – Kamenice – Čertova kolíbka – Klučenice – Onen svět – Žebrák

14 km

Doprava

- Vlak Písek – Milevsko
- Autobus Písek – Milevsko, Milevsko – Žebrák
- Autem do Žebrákova

Popis trasy

Ze Žebrákova z autobusové zastávky přejdeme na **modrou značku**. Po té ujdeme asi 400 m na křižovatku silnic. Odbočíme doleva po neznačené cestě směrem na Chrást. Z Chrástu od kaple odbočíme doprava do Holešic k tvrzím, dnes rekreačnímu středisku. Prohlédneme si zbytky tvrzí. Odbočíme doprava po polní cestě, a po té dojdeme v místě rybníčka Kacíř na silnici směr Voltýřov. Odbočíme opět doleva, půjdeme přes Voltýřov, Kamenici a dojdeme na silničku od Ovčina do Klučenic. Na ní odbočíme doleva a asi po 200 m odbočíme doleva na Čertovu kolíbku. Z vrcholu se vrátíme zpět a přes Ovčín dojdeme do Klučenic. V Klučenicích od kostela nebudeme odbočovat na křižovatce silnic ani vpravo ani vlevo, ale půjdeme přímo kolem zemědělského areálu na křižovatku silnic od Lašovic do Plané. Na ní odbočíme doleva a jsme u silnice vedoucí směrem na Onen svět. Po odpočinutí a po prohlédnutí si okolí (podle toho, jak je popsáno pod heslem Onen svět) odbočíme na červenou značku, která nás dovede přes Zahořany do Žebrákova. V Lašovicích odbočíme ke kostelu a ke hřbitovu. Mezi Lašovicemi a Zahořanami jsou po pravé straně dvojí sloupová boží muka, z nichž jedny byly postaveny na paměť třicetileté války. Za Zahořanami, po přejití Zahořanského potoka, půjdeme pod Koňským vrchem, přes osadu Pelechy a přes les dojdeme na konec naší cesty do Žebrákova.

Popis míst

Čertova kolíbka – zalesněný vrch vysoký 468 m se skupinou balvanů s miskovitými prohlubněmi. Miskovité prohlubně vedly mnoho lidí k domněnkám, že šlo o kultovní kameny, používané ke krvavým obětem. Prohlubně však vznikají odvětráním měkčích částí horniny a následnou činností vody, větru a mrazu.

Holešice – v místě dnešního dvorce a v jeho okolí vznikaly postupně tři tvrze a také dvě vesnice – Holešice Staré a Holešice Nové, které byly během třicetileté války úplně zničeny. Jižně od dvora leželo tvrziště se jménem „Na říčkách“. Je menší rozlohy, obklopeno valem s příkopem. Násypy byly již většinou rozkopány a hlíny bylo použito k výrobě cihel. Původním sídlem holešických vladyků byla jižní dřevěná tvrz, která byla založena asi ve 12. století. V době husitských válek byl vladyka Oldřich z Holešic na straně katolíků. Po dobytí tvrze kališníky byl zajat a upálen. V letech 1429–48 stál Martin z Holešic na straně pánů orlických. Za Šternberků (v letech 1469–70) byla postavena druhá, větší tvrz na severní straně, při samém dvoře. Místu se říká „Na zámku“. Jádrem tvrze byla snad věžová pravoúhlá stavba, v níž se dochoval úsek jižního bočního zdíva o síle téměř 170 cm. Vnitřní tvrziště s předpokládaným věžovým palácem mělo průměr 12 m a bylo obklopeno dvojitým příkopem, z něhož vnější dosahoval hloubky asi 4 m. Vedle této centrální palácové stavby existovaly další objekty, z nichž při západním valu zůstal zřetelný půdorys. Z tvrziště vedou dvě podzemní chodby – jedna k bývalé tvrzi „Na říčkách“ a druhá směrem k Voltýřovu. Chodby jsou z větší části zasypány. Ve dvoře se zachovala okrouhlá bašta a hradby se střílnami; tvrzi se říkalo „Na baště“. Ze zbytků zřícenin a kamení starých zdí byl vystaven nynější dvůr. Dnešní hospodářské budovy byly postaveny v 18. století. Při požáru v létě roku 1939 východní část dvora vyhořela. U nové části dvora zaujmou pozornost lomené štíty, jakož i sgrafita pod omítkou na špýchaře. Dnes je namísto bývalých tvrzí vybudováno rekreační středisko. Areál je upraven v duchu historické tradice.

Chrást – dějiny Chrástu jsou společné s dějinami tvrze Holešice. Z návrší nad školou (402 m) se otevírá krásný rozhled na břehy Orlické přehrady na řece Vltavě, Orlík a za dobré viditelnosti až k předhůří Šumavy. Jihozápadně od vsi je v lese ve Strážné možno spatřit zbytky kutací jámy, která byla hluboká 24 m. V letech 1910–11 započal místní občan Vála dolovat antimonovou rudu. Dolování skončilo s nezdarem. V místě „V Jezerách“ bylo nalezeno mladohradištní sídliště. Mezi jinými nálezy byla objevena železná struska. Struska souvisí s výrobou železa z rudy, těžené pravděpodobně u nedalekého Voltýřova. Mladohradištní osada musela být značně rozsáhlá. Na jih od vsi se rozkládala schwarzenberská obora, ve které byli chováni mufloni, daňci a jeleni. Nevelké stádo daňků žije v lesích mezi Žebrákem a Kostelcem nad Vltavou.

TURISTICKÝ VÝLET TV 15

Kamenice – počátkem 13. století daroval král Václav I. blízké Klučenice řádu křižovníků s červenou hvězdou. Řád je zde ještě připomínán počátkem 17. století. Křižovníci založili ves Kamenici na potůčku s malým mlýnem. O ten bývaly časté spory mezi vrchností orlickou a klučenickou, jak svědčí zápisy z roku 1618.

Koňský vrch – z vrcholu (586 m) se nám otevírá krásný průhled na jihozápad k Orlíku údolím potoka Žebrákovského, zvaného dříve též potok Dalejský, který ústí dlouhou zátokou do Orlického jezera. Dle pověsti se prý na něm odbyvaly koňské trhy. Když roku 1770 řádil velký hlad, vznikl mor, lidé umírali a lašovický hřbitov nestačil. Na úpatí Koňského vrchu byl tedy založen morový hřbitůvek. Vrch patřival starousedlíkům, ale po roce 1918 se stal obecním majetkem. Na svazích jsou četné balvany v pruzích. Vrchol je chráněným územím geodetického bodu. Na vrcholu stojí 17 m vysoká rozhledna z roku 1941, dnes nepřístupná.

Klučenice – leží v krásném údolí západně od pahorkatiny Hrby. Od vesnice až k Vltavě se prostírají rozsáhlé lesy, jejichž vlastníky byl řád křižovníků s červenou hvězdou. V úvalu bývalé Vltavy jsou mohutné sloje žuly. Nad žulový základ vyvěřel porfyr. Žula se lámala jak na levém, tak i na pravém břehu v místě zvaném „V Ráji“ severozápadně od Klučenic. Z této žuly byl vystavěn Palackého most v Praze, schodiště chrámu Křižovníků u Karlova mostu, zdymadla ve Střekově a ve Vraném a jiné stavby. Kámen se po opracování dopravoval po lodích. Jméno Klučenice je odvozeno od slova klučiti, což znamená vykácet stromy na lesním pozemku, dobýt pařezy, zkopat půdu, aby se dala použít k pěstování polních plodin. Důkazem prastarého osídlení je i starověké sídliště a pohřebiště v lese na Hrobcích, severozápadně od Klučenic. Původně patřily Klučenice ke královskému hradu Zvíkov. Král Václav I. daroval Klučenice roku 1238 řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze. Řád založila Anežka Přemyslovna, sestra Václava I. Řád měl Klučenice na dlouhá léta ve vlastnictví. V roce 1352 se připomíná farní kostel v Klučenicích. V roce 1605 nechal velmistr řádu přestavět panské stavení. V roce 1610 bylo ve vsi 10 sedláků. Jako povinnost roboty vůči řádu měli chodit na hony a ročně pokácet 180 vorů dříví a splavit do Prahy. Lesní robotu sdílela s Klučenicemi i ves Kosobudy. V letech 1607–1612 byla velká část lesa vykácena. Kolem roku 1618 založili křižovníci osadu Křesina a Kamenice. V Křesině byla krčma, kde se plavci stavívali s vory, aby se pivem z klučenického pivovaru posílili na další plavbu. V roce 1619 zabral na krátkou dobu Klučenice Petr ze Švamberka. Potom byla vesnice znovu v roce 1620 vrácena řádu. Roku 1620 leželo stavovské vojsko v blízké Krásné Hoře a okolních vsích. K vojsku tam zavítal i zimní král Bedřich Falcký. Od Krásné Hory se hnulo stavovské vojsko přes Zbenické vršky a Rakovnick ku Praze, kde došlo k bělohorské bitvě. Roku 1621, kdy císařští pod velením Maradase dobývali Orlík, byla ves Klučenice silně poničena. Další velké škody byly způsobeny vojenskými oddíly roku 1639 a 1640. V roce 1645 přešel Vltavu v blízkém Podskalí švédský generál Torstenson a Klučenice zle zpustošil. Roku 1720 vyhořela část vesnice i s kostelem, tehdy dřevěným. Řád znovu vystavěl kostel v letech 1721–23. 15. října 1744 přešla císařská armáda pod velením Karla, vévody lotrinského (bratr císaře Františka, manžela Marie Terezie), Vltavu pod Orlíkem a utábořila se v Chrástu, Voltýřově a Klučenicích a odtud odtáhla k Vysokému Chlumci. Vojska způsobila vesnicím značné škody. Během napoleonských válek vedle verbování k vojsku byly rekvirovány povozy a potahy. Sedlák Sirový z Klučenic byl s koňským potahem až u Lipska a sedlák Řezáč dojel volským potahem až do Drážďan.

V Klučenicích bývala i tvrz. Vladyka klučenický přepadával prý kupce jedoucí se zbožím od Písku. Na starém hřbitově u kostela stojí ručně tepaný kříž s letopočtem 1767. Uvnitř barokního kostela sv. Jana Křtitele a sv. Antonína opata je krásný obraz Petra Brandla obou svatých. V kostele jsou další obrazy a sochy. Po stranách oltáře jsou sochy sv. Anežky a sv. Augustina. Pokladem kostela je monstrance a kalich. V Klučenicích působil jako kaplan Václav Bělohávek, který sepsal dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou a napsal mnoho příspěvků turistických, historických a kulturních do novin. V roce 1883 zřídila náboženská obec židovská ve vsi soukromou školu německou. Na této škole se vyučovalo do roku 1918. Bývala zde i synagoga, která kolem roku 1930 byla přestavěna na obytné stavení. V roce 1931 byl postaven pomník padlým ve světové válce.

Lašovice – podobně jako Zahořany byly městečkem. Začátkem 14. století zde bylo několik dvorů, na kterých sídleli vladykové. V 15. století vznikla z jednoho dvora tvrz, na níž vládl pan Bohuslav z Lašovic. Potom se vystřídalo několik vlastníků a až v roce 1604 koupil tvrz s pivovarem pan Jan Jiří ze Švamberka. Lašovice podobně jako Klučenice a Zahořany utrpěly v dalších letech značné škody. Kolem roku 1616 zanikla tvrz beze stopy. Kostel Navštívení Panny Marie byl postaven v roce 1365 ve slohu raně gotickém. Oltář hlavní i oba vedlejší jsou rokokové. Ve výklenku uvnitř kostela je socha Panny Marie z konce 15. století z lipového dřeva 1 m vysoká. V presbytáři byla v roce 1937 objevena stará freska znázorňující udělení zákona na hoře Sinaj. Na farním hřbitově jsou pochováni i evangelíci. V tomto kraji se usídlilo v 17. století mnoho evangelíků a zabrali dokonce vedle hřbitova i kostel lašovický. Bylo to potom, co císař Josef II. vydal toleranční patent, podle kterého se mohli lidé veřejně hlásit ke své víře. Evangelíci náleželi

Informace byly sestaveny před r. 2000.

Omlouváme se za případné nesrovnalosti, používejte prosím aktuální mapy.

TURISTICKÝ VÝLET TV 15

pod církevní správou v Rybnících u Dobříše. Na škole byl od roku 1868 řídícím učitelem Václav Geringer, otec redaktora americké „Svornosti“, který dlouho podporoval chudé v obci.

Onen svět – místu se lidově říká také „Onej svět“. Stával zde kdysi zámek, z něhož koncem minulého století nezbylo nic. Z vrchu jsou nádherné výhledy do okolí, a proto se Klub českých turistů rozhodl v roce 1939 uskutečnit výstavbu turistické chaty na hřebenu Hrbů na kótě 594 m. Stavbu chaty propagoval a zasloužil se o její výstavbu pplk. duchovní služby Jaroslav Janák rodem z Kovářova. Podél chaty vedla Sukova stezka z Krásné Hory přes Zahořany, Chrást na Orlík. Z návrší vysokého 622 m na hranicích okresu máme následující výhledy. Pro orientaci směrem na jih je ves Lašovice a je vidět Koňský vrch (587 m). Směrem jihozápadním je vesnice Klučenice, Voltýřov a u přehrady Orlík vrch Žíkov (440 m). Dále za řekou směrem na zámek Orlík vrch Chlum (520 m). Směrem západním vrch Čertova kolíbka (468 m) a za řekou Sosna (508 m) a Baba u Kozáovic (522 m). Severozápadně Pteč (632 m), Hřebeny (543 m) a Maková hora u Smolotel (543 m) směrem na Příbram. Západní okraj lemují Brdy. Směrem severním je u přehradního jezera vidět Klasovec (431 m), Kobyla (434 m), Mrázov (408 m) a blížeji Mírovky (512 m). Západně vrch Hodětín (572 m) a vsi Předbořice a Zahrádka. K jihovýchodu Kovářov a pahorkatina kolem Milevska.

Planá – osada, ve které býval tzv. manský statek zapsaný v zemských deskách jako „Machovský dvůr v Plané“. Manové byli podřízeni purkrabímu, který stál v čele hradu. Jejich povinností bylo vykonávat vojenskou službu nebo různé hospodářské služby.

Voltýřov – vesnice se nazývala také Valtířov nebo Valtěřov, prý od rytíře Valtra, který zde založil tvrz. V roce 1360 na tvrzi sídlil Valter z Valtěřova, kterému zde Karel IV. povolil zřídit krčmu a pivovar. Začátkem 15. století zde byl Martin z Holešic, který v letech 1429–48 držel Holešice. Tvrz stála do 16. století na místě zvaném „Buršův hrad“. Zbytek základu staré zdi je patrný na zahradě domu čp. 15. Jedné části pozemku se říká „Na kacíři“. Dle pověsti snad proto, že zde upálili kacíře.

Zahořany – bývaly ve středověku městečkem, které však bylo třicetiletou válkou téměř zničeno. Patřily ke hradu Zvíkov v době držení králem. Začátkem 14. století byly Zahořany s okolními vesnicemi zastaveny králem Janem Petrovi z Rožmberku. Roku 1420 byly zastaveny panu Mikuláši z Lobkovic ke zboží Hlubockému. Roku 1608 připadly Zahořany k panství Orlickému. Za třicetileté války přecházely obcí vojenské oddíly. V roce 1619, dne 29. září, přitáhl z Jindřichova Hradce do Milevska se stavovskými vojsky Anhalt a vyčkával zde, kam zamíří císařské vojsko, které bylo tehdy v Písku. Brzy pak odtáhl přes Kovářov, Zahořany na Krásnou Horu. Vesnice se musely starat o obživu vojska, byly přitom drancovány. Nové utrpení se přivalilo na celý kraj roku 1645, kdy sem přitáhli Švédové za velení generála Torstensonova. V letech 1741–42 drancovala kraj vojska francouzská. Dne 17. října 1742 táhlo krajem vojsko rakouské směrem od Orlíka na Vysoký Chlumec. Všechny tyto válečné útrapy měly za následek, že celé osady a vesnice byly zničeny a zanikly. K tomuto úpadku přispěl hlad i mor v letech 1771–72. Teprve počátkem 19. století se Zahořany vzpamatovaly a vznikla nová vesnice. Na západní straně vesnice vystupuje pahorkatina, zvaná Babíny. Na jejím vrcholu, severně od Zahořan stojí boží muka vysoká 5 m v podobě sloupu, o průměru 2 m. Na nich je napsán letopočet 1626. Postavena byla jako poděkování za zánik moru a na paměť obětí třicetileté války. Od božích muk je krásná vyhlídka do kraje. U Zahořan je hojně cihlářské hlíny a naleziště burelu. Burel, oxid mangančitý, se užívá k výrobě kovového manganu a feromanganu. Doloval zde v letech 1921–23 rolník Jan Čapek, který proslul i sestrojením prvního letadla. Pro velkou odlehlost od dráhy bylo těžení zastaveno. Západně ode vsi, směrem k Voltýřovu se těžil vápenec a byla zde vápenka. Západně od obce bylo ložisko zlatonosné rudy.

